

Լ Բ Ե Տ Ե Բ

Ե Բ Թ Ո Ւ Ի Կ Տ Ե Բ Օ Ն Ո Յ

ԹՈՒՌՅԱՆ, ԹԵՒՕՒՐ ԿԼԱՍՈՒՐԵԱՆ ԵՐԾՈՒՅՆ
Ի ՍԵՄԻՆԱՐԵՆ ԵՇԽԵՐՀԷՆ, ՅԻՆԵՐԵՆԵՆ ԼԵՐԵՆՑ,
Ի ՄՇԱՅ Ս. ԿԵՐԵՊԵՏԻ ՀԲԵՇՆԻ Ի ՌԻՏԷՆ.

Ե Պ Բ Ի Լ 15.

1863.

Թ Ի Ի 2.

Կ հրատարակուի ամիս երկու անգամ.
ակիզան՝ հւ Ի ԿԼԱՆ,
Տարեկան գինն 24 դուրոշ.
Ս եղանակայ գինն 12 դուրոշ.
Մէկ հատը 40 փարայ.

Որ թիւ էն ու գին, կարող են ստորագրուիլ.
Դուրս երթալիք քաղկերէնք՝ Կաթագիր
պիտի ծամբէ.
Ի քաղաքայ վերաբերեալ նամակ կամ սեւ իցե
գրութիւն առ Կաթագիր պիտի ուղղուի.

ԼՅԱՊԼՍ ԻՆՂՆԻՍՏՐԻ
ՊԼՏԱՆՈՒ ՄԵՐ ՄԵՂՆԻՆԷ
ԹԷ՛ ՄԵՐ ԻՆՂՆԻՍՏՐԻ

Հասարակ առած մի է, ինչ նկատ
թիւն ինչ վիշտ որ կրեն մարդիկ, հոգոյ
կ հանեն, երկինք կ հայն, ա՛ն Կ քաշեն
ու կ անեն՝ մեղայ՝ Լսուածոյ, մեր մեղքն
է՛ պատճառ ու իարկաշտ սիրտերու
գեղեցիկ գգայմունք։ Դստ լաւ եւ ան
որիայ վճիռ է. ամեն չար մեղքն կ յա
ռաջանայ, եւ նոյն իսկ մեղք չար է. Լսու
ած չարին հակառակ է, չար եղած տեղը
Լսուած չկայ. ուր տեղ Լսուած չկայ,
այն տեղ ինչ բարութիւն, ինչ խաղաղու
թիւն, ի՛նչ կեանք եւ ի՛նչ մարդկութիւն։
Լսեմ մեղքն է չարեաց պատճառ. հապա
րնչն է մեղաց պատճառ, ստամո՛սն. այդ
պէս չէ, երեսդ խաչ սկիբէ առտոնան չբա.

յու աշխարհս. դու ինքզ Կ քո մեղաց
պատճառ եւ ես՝ իմ. մարդ իրմ, կ չնառի.
Տղէս եւ ինչ անելի չ գիտես. կ մոլորի,
ճանապարհի անդեակ չես. փրկուցէս կը
սխալես իմարութեամբ. կ մեղանչես վառ
զի մտածել չունիս, միով բանիւ՝ անխելք ես.
Կ պարծենա՛ս թէ միամիտ իբրեւ զա
ղաւթի ես, մեկ աչքդ պակաս է, Լեւաա
րանի Հայ, խորագէտ ալ եղիր, օձերու կը
հանդիպիս, կ խայթեն զքեզ։ Մարդ
պէտք է առիւծ լինի, գայլերէն չ յաղ
թուելու համար. դու լինի, իւր երամի
հետ փորուելու համար.

Լեւաւրանի աշակերտ պայտաւոր է բզ
մարդ չ խաբել, բայց եւ մեծ ամօթ է երբ
ուրիշներէն խաբովի։ Լճխարհ կորուսիլ իւր
ուղղութիւնը, այժմ մարդ կ լնորդ մանի սա
տանայ կամ հրեշտակ, մեղաց հեղինակ կամ
բուսաւոր էակ, որա հետ վարվելու համար
երկու կերպն ալ պէտք է ունենալք։

Թէ զմարդ երբեւ սատանայ կ տեսնաս,
մի՛ սարսափիր, կտրիճ կայ չխաբվիս:

Թէ երբեւ հրեշտակ կ տեսնաս, մի՛ շուտ
հաւատար, վասն զի շատ անգամ

«Չաղղրաներես ե դէմք զուարթ,

«կարծես թէ լոյս է ե հրեշտակ,

«Այլ ի սրտին դարանին չարք...»:

Չեզ վկայ մեր հայրենիաց աւերակները,
մեր հայրենիք մեր մեղաց համարն է ար-
դեօք աւերեր. այն չեմ ասեր անմեղ ենք
եղեր, սակայն չորսմանս յ առակայ սիրտն էր
փորին, լեզուն մէջ բերնին. որ կերթար կը-
մատներ զհայաստան Պարսկին, կուգար
կերպուէր Հայոց՝ ձեռք կղնէր սուրբ Աւե-
տարանին. արի հաւատաւ այս թշուառակա-
նին. որ քանդեց աւրեց կեղծաւ որ անխճածն
զտուն Հայաստանին: Այդ ոգ արժման ժա-
մանակն ալ չկայ սորա հոգին. ի՞նչ բարի է ե-
րեւին. ի՞նչ քաղցր կխօսին. խիղճ ցոյց կու-
տան, կ ցաւին, կ ծածկին, մինչեւ յանկարծ
կ տեսնաս զքեզ ինկա՛յ յանդունդոս: Այն
ծիծաղողէմ հրեշտակն զխիղճ փայ ծափ
կ զարնէ. քո կարծած բարեբար ու բարե-
կամն քեզ փրայ կ նայի ու կ ծածկուի. առա-
միկ ժողովուրդ «կանուանէ ու կանցնի» Այլ
մենք ալ իրեն տանք «անհոգի մարդ»:

Իսկ ի՞նչ օգուտ, մինչեւ ցե՛րբ պառկինք
խեղդոս ինք այս որոցայթներով. ինչի՞ միշտ
նոքա առաջնորդ են մեզ, որ ուզին խեղդեն,
ուզեն ազատեն. երբեմն ալ մենք յառաջ եր-
թանք, մենք կառավարենք զմեզ. «Նուզենք
այն ի՛նչը, որ կառավարէ երբեմն ալ, եթէ
կարող ես. չընդունենք այն իշխանը, մենք
նորա տեղ նստինք տառան դատաստան, միայն
եթէ բաւական լինինք տալ հակառակորդ
դաց պատասխանը. եւ պահպանել զազգ խա-
ղաղ ու յառաջագլուխ»:

Ասոնք ունենալու համար պատրաստվինք
պիտի. պատրաստենք զմեզ ոչ միայն նոցա
չափ խելք ունենալու նոցա չափ կառա-
վարել զխառնալ, այլ «Ամէն ստեմ ձեզ, թէ
ոչ առաւելուց ու խնամութիւն ձեր առա-
ւել քան զհին ի՛նչսոց եւ զհին իշխանաց.
ոչ կարէք կառավարող լինել ազգին, ոչ կա-
րէք ազատել զձեզ խեղճութիւններէն»:

Մէկ զմէկ կմտնեմք, իրարու տուն կա-
ւերեմք, ահա մեղք. որ Աստուծոյ պատիժ
կ բերէ մեր գլխին. մեզք բոլորովին չի վեր-

նայ աշխարհէս, քանի որ մարդ կայ աշխար-
հիս երեւը, բոլոր կքիշնայ խիտ քիչ. երբ մեր
միտք ու խելքը կը թնկնէ. «Ասանկ պէտքէ.
կարդանք գրինք, որ մեր մեղքը բաւենք.
կարդանք գրենք, որ մեր սիրտը սրենք ու
զիրար սիրենք. կարդանք գրենք, որ Աւե-
տարանի պատուէր եւ աշխարհի օրէնք կատա-
րենք, «զկայսերն կայսեր, եւ զԱստուծոյն
Աստուծոյ» տալ զխոնանք: կարդանք գը-
րենք, որ մենք զմեզ գանենք. խնուծիւ-
նից, խեղճութիւնից ազատվելու համար
պէտքէ կարդալ գրիլ ուսնինք. պատիժը
բառնալու համար մեղքը բառնանք, մեղքը
բառնալու համար խելք ունենանք, խելք
ունենալու համար վարժատուն դպրոցներ
բանաւք:

Այսէ Արծուիկի բաղձանքն ու նպա-
տակ, այսէ Հայաստանի գեղ ու ցաւոց
միակ սիրտնալք, այսէ Աստուծոյ սիրածը
ու ամէն մարդ ու փառաբեր:

Ահաւասիկ Աշոյ դաշտի գեղացւոց
տուած աղերսագիր առ ազգային Ա արշու-
թիւն ի Վօրիս. զոր Ա. Թուով խոստացանք՝
էհրատարակեմք, քանիմը կէս փոփոխելով
չսոս պատշաճին: Ըսով կ ներկայանայ Տա-
րօնոյ Հայկազանց ցաւալի նւ արտասուաց
արժանի կենաց փճակը, խղճալիւ հաղիւ
կ հեկեկան օղնութիւն, փրկութիւն հայ-
ցելով: Մշուշտ եմք որ հայրենասիրաց
սրտիւր չարժին միջնորդել, եւ բարեխնամ
տէրութեան իրաւանց ու գթութեան ար-
ժանի համարչի այս աղերսը, որով թշուառ
ժողովուրդ մխիթարուի՝ միշտ երախտապարտ
հոգւով մնալով հպատակ եւ որդի:

Ա. Պատրիարքական Տեղապահ Ս.
Հայր մեր. եւ ազգայնամ Ա արշութիւն
ազգիս Հայոց ի Վօրիս,

Ի խորոց սրտից
ողբախաւն աղերս:

«Հոգեվարք է Տարօն, աղերսութիւն
արէք իրեն. գոնէ իւր հեկեկանաց միմունը
ձեզ լսելի լինի. իւր հոգեապառ շունչը ձեզ
հասնի. օգնեցէք մեզ»:

«Տարօնոյ ժողովուրդ ցամբած ար-

խնով, չորացած ոսկերքներով հագիւ կը շնչէ, հագիւ կ'ըստի, ո՛հ և գերեզման կ'խնդրէ իւր հանգիստ :

« Լամուսնանա՛նք այսուհետեւ . ամէն փեսայն թողնի իւր հարսը . թողնի զաւակ իւր ծնողքը, աղջիկն ու մանկալին գետերու մէջ թող թափին : ո՛հ միթէ Էհհապասի դարն եմք :

« Սէրն ում համար. զաւակ թշուառու թէ ան համար . . . երանի՛, թէ աշխարհ ունայն լինէր. բայց մեզ տառապանք, զըրկանք, վիշտ, լիկանք ամէն կողմէն. վայրկեան առ վայրկեան կ'սպասեմք յաջորդ չաւիքներ կրել. եւ ոչ փրկութեան ակն տեսել . . . ո՛հ, թերահաւատեցանք, մեկայ Լրարէին, հաստատեցէք զմեզ :

« Բացուէր գարուն մեր աշխարհ. բանար երկիր իւր դռները. երկինք պարզուէր ամպերէն, յայնժամ Հայ պիտի թողու զՏարօն, Տարօն պիտի մնայ անհայ . . . աւանդ անմարդն պիտի մնայ Սամիկունեան երկիր :

« Երտասա՛ք կարկուտի նման եւ իբրեւ սառույց կ'թափի մեր աչքերէն . ջիւղն թիւն սպառածէ մեր երակներէն. Լրարէին շունչ եւ Լզգին գաւթ համէն մեզ . կենդանացուցանեն մեր ցամքած ոսկորները :

« Ապառա՛ծ հոգ տո՛ւ. վշտադին ցաւերով մեր ձայնը կարճակեմք . . . յոյս միայն Լսառած . յոյս առ Լզգ . եթէ չվաղվաղեն ժամանել իրելը, ապա մեք վաղվաղեմք մի գերեզմանք գտնել, օտարութիւն համբուրել . կորչինք, կամ հողին տակ մեր Հայրենեաց ծոց. կամ հողին երես Հայրենիքէն դուրս . . . ո՛հ մի թողուք զմեզ :

« Քանի որքանք չի ապուիր մեր ցաւ. թէ յաւիտեան լամք մեր վիշտիւր չեն պակսիր դարձեալ : Կոչո՛ւ մի հող ինկած եմք հեղեղի մէջ . իբրեւ խալւ ինկած եմք բոցերու մէջ, երանի՛ թէ այրուէինք բոլորովին . . . ա՛հ ազատէք զմեզ :

« Երտաքին ձեռք չէ զմեզ շարչարօղ, մեք կ'տանջուինք մեր ձեռքէն, կ'չարչարվինք մեր ազգէն . իրենց փառաց համար զմեզ կ'զօհեն, իրենց շահուն համար զմեզ կը վաճառեն . . . զնիցէք զմեզ :

« Արդարութեան ատեան, Լրբունի խընամակալութեան հասուցէք մեր ձայնը :

ա՛հ, թող շնորհեն զթուծիւն . դատեն իւրաւամբ . . . ա՛յլ դանակ մեր ոսկորին հասած է :

« Քանի տարի է այսպէս, քանի հողիք անցան ու անհետացան այս ճանապարհաւ . . . և տակաւին քանիք այսուհետեւ :

« Եսուհետեւ Երզուրումի ճանապարհները, Տրապիզոնի լեռները, Պօլսոյ նաւահանգիստները, այն տեղեր փնտռեցէք ըզմեզ. մեր երջանկու թիւն սրբող կրել, բեռ բառնալ, եւ օտար հողի վրայ քրտինք թափելն է . . . մեր հողեր թող մնան ամայի, մեր ընտանիք անտէր, մեր զաւակներ անխնամ, մեր երկիր աւեր, թող լինի աւեր :

« Մեր մաճիւրը կ'օտարուած են, լուծերը փշրած, եզն ու դոմէշ, կովն ու մատակ խառն ի խուռն կ'սատակին, րէսն ու համբան տաքալիւսած են, մանձկալն ու հօտաղ ձեռք ձեռքի կ'ցած յուսահատ կ'հային, շինել և գործել կ'վերցուի մեր աշխարհից . ամէն մարդ փախչիլ, ամէն մարդ կորչիլ կ'նայի. և այս ակնկալութիւն պիտի բերէ մեզ համար գարուն . . . ա՛հ, երբ պիտի գայ գարուն : Գարուն, որ ամէն սշտարհի ամէն բնութեան զուարճութիւն բերկրութիւն կ'առնէ. մեզ համար ցրումըն, փախուստ, պանդխտութիւն եւ ցաւ. բայց չէ, աղո՛ք ալ մեր զուարճութիւն են . . . մեք ալ այդպէս կ'մխլթարուիմք :

« Թող թաց աչքերմիա գարնան հողի հետ կ'նուիրեմք Լզգիւս. Լրարէին առջեւ դրած տարածած սիրտերմիա. թէպէտ յուսահատ ձայնով բայց մեծ հաստով՝ Տէրութեան բարերար խնամքն ու շնորհքը առ մեզ կը հայցեմք :

(Կը շարունակուի)

Ք Մ Ջ Ե Լ Ե Ր Ս

Իմ հասակակից եւ հայրենակից եղբարց :

Հայրենասէր եւ բոլոր Հայաստան ունեցող եղբայրներ, ելէք ու տեսէք մեր խեղճ հայրենիք Տարօն ու իրեն զաւակներ, թէ ինչ աղետալի վիճակ ունին . միթէ յառաջ եւս այդ խեղճութեան մէջն էին, չէ՞ :

չէ, ամենեւին. քնդուեալն են այդ կարծիք-
ներ . Սեր Նախկինը երջանիկ էին :

Բարբառեցէք հայրենասիրութեան բոցով
ձեր սիրտերը և պահէք անշնչանիւի դադ .
բոց՝ որ կ'առէ կ'ձգէ զմեզ մեր նախնեաց
փառաց օրերը . բոց՝ որ կ'արբէ կ'խառկէ
մեր սիրտեր , եւ մեր արիւնը կ'ուսցնէ կը
պատրաստէ հայրենեաց համար ծառայել ,
զՄատուած եւ զեզրայր սիրել :

Այլ Մատուած . երբ մեր ողորմիւի հայրե-
նիք մահաբոյն վիշտերէ ազատ տեսնանք :

Գիտէք կոյսայրներ , կ'ընէք Մամի-
կանեան աշխարհի յառաջ թնչ փառքի տէր
լինելը , բոլոր Հայաստանին պարծանք ե-
զօլ տարր Սարգան եւ Սահան , ուրիշ
շատ քաջեր եւ սուրբ փառապետներ մեր
աշխարհէն են եղեր . խի այժմ լուրք ,
փան զի անցեր են ու չկան այդ երանու-
թիւնները :

Եւ չէ շրջէր մեր հայրենեաց մէջ . տե-
սէք մեր քաջ նախնեաց բնակեալ եւ իրենց
անուամբ շինեալ բաղաքներ ու բերդերը ,
որոնք այժմ աւեր են գարձած աւազ .
տոններ անոց հողեր ու փոշիներ լցնէր
ջուրի մէջ խառնէնք եւ խմէնք . դոնէ
այդպէս քսզցրանայ եւ զուարճանայ մեր
սիրտերը :

Տարօն հարեալու որ տարիներով յաղող
աչքերը անկած կ'սպասէ մեզ , մեք մինչեւ
ցայժմ կայր էինք , մեր միտքերը կրթենք
ուրեմն , լուսաւորուինք յառանգեանք ,
պայծառանայ միտք սրուի հայրենիք մեզ-
մով . պատահեաւ Ազգ մեզ յառուկ խը-
նամակալ եւ բարերար է . ահա Արծիւ մեր
հայրիկն է . իւր թռեղ վերայ բարձած զմեզ
կ'թռուցանէ . համիներ ժամանակին :

Լեւոն Տանկեր

Երակերտ . Ժ . Ս . Դրակայ :

ԼՈՒՐԵՐ

Մինչեւ անցեալ շաբաթներ անկառաւի
տեսարաններով լի էր Սշոյ դաշտը . դարձանի
պակօկը եւ ձիւներու թանձրութիւնը շատ
ջարդ առած է անասնոց . զէշ զէշ վրայ կը

քաշուին . զեզացւոյ . մէկ մասը օրերով
կերթան (պազ) քսուած փուշերը կ'ընեն
սարերէն կ'կերցնեն իրրեւ անուշդ . զժբաղ-
դարար նորա մէկ տեսակն ալ կայ օր կեն-
դանեաց ու զեղը կուռեցնէ եւ տեսակմը
ախտ ձգելով վրանին կ'ստակեցնէ . Մէկ
բարդ խոտ , որ 30 խուրց է . կ'պտածեն թէ-
մինչեւ 150 զուրուշի ծախուեցաւ այս ձը-
մեաք . մէկ սակաւ յարգ 10 զուրուշի
կ'ծախուի եղեր :

Այս տարի կերիւ լի օր երկրագործ ու թիւն
նուազ պիտի լինի . փառքի անասունք կ'սա-
ռակին եւ մարդիկ հետ զհետէ կ'ցրուին ի-
պանդխտութիւն : Երկու շաբաթէ որ եր-
կինք սկսերէ զթու թեան ամ ձրեւ ցօղել ամ-
պերէն . զրեթէ շարունակ կ'տեղայ , եւ քիչ
մնացեր որ ւարեր ու ձորերն ալ սղառու-
թեան ծաղկեայ պատճառաններ հագնին .
գառնի շատուց սկսերեն ծնիլ . եւ խղճալիք
դեռ դաշտը չեն տեսած . դեռ ծաղիկ չեն
կրճած : Մատուած այն անմեղներու խը-
նայէ :

Թէ բերանացի և Թէ այլ եւ այլ նամակ-
ներէ լսեցինք որ Արծու իկու հրատարակիլը
մեծ ցնծութիւն եղած է Սշոյ ազգայնոց
արդայ հասարակութեան . որք յօժար հոգ-
ւով փութացիւր են զօրծակալ պատուական
Պ . Մէկ քսե Քէշիշեանցիք քով բաժանորդ
ստորագրուելու . արդ թիւք մինչեւ հասա-
նի կը հասնի . եւ հետ զհետէ կը բազ-
մապատկի այս թիւք . Ս . Առաքելոց
վանից թեմակոն գեղերէն ալ 12 անձիք
ստորագրուած են շնորհիւ յիշեալ փոնոց
վանահայր արժանապատիւ Մկրտիչ վար-
դապետին : Դաշտի , Չախու բոյ , Պու լա-
նրխայ և Խնուայ գեղերն ալ մեծ յօժա-
րութիւն և բերկրութիւն զգացած են : Ա-
տեք անշոյ շաբաթալիւական և միտքորական
շնորհքներ են մեզ համար . եւ արդէն պարտա-
ւորեալ ի սրտէ շնորհակարութեան հետ մեր
հոգւոյ ուրախութիւնն ալ կ'ուսիրեմք
իրենց :

Խմբագիր Տարօն Արծու իկու
Դ . Ստանձանաց Դեռ Ս . Արծու յն :

Ի Տպարանի Ս . Արծու յն
Ի Տարօն Ս . Ապրապետի Հ . վանքը :